

LBRIS

We know
books

Guy Corneau

Tată absent, fiu ratat
În căutarea identității masculine

Traducere din limba franceză de
Ioana Medeș

philobio

Cuprins

Introducere	7
Capitolul 1 – Tatăl absent	13
Tăcerea tatălui	13
Fragilitatea identității masculine	21
Corpul tatălui	29
Structura absentă	36
Capitolul 2 – Fiul care duce lipsă	45
Teatrul Virilității	45
Adrien, eroul	48
Vincent, băiatul bun	57
Éric, eternul adolescent	61
Valentin, seducătorul	68
Gaëtan, homosexualul	72
Julien, bărbatul roz	82
Narcis, cel neiubit	84
Rock, rebelul	89
Sébastien, cel disperat	92
Christian, cel dependent	94
Epilogul regizorului	101

IBDIS We know books	
Capitolul 3 – Frica de intimitate	103
Intimitatea sexuală.....	103
Cuplul intim.....	121
Capitolul 4 – Agresivitatea reprimată	127
Hans-cel-de-Fier.....	127
Nevoia de eliberare.....	130
Furia mocnită.....	135
Întâlnirea cu bărbatul primitiv.....	142
Războinicul interior.....	147
Capitolul 5 – Sângele tatălui	151
Trădarea corpului.....	151
În măruntaiele pământului.....	157
Capitolul 6 – Depresia benefică	167
Setea de inițiere.....	167
Depresia inițiată.....	175
Echilibrul interior.....	181
Capitolul 7 – Ruperea tăcerii	185
Vindecarea.....	185
Să fii propriul tău tată.....	194
Concluzie	199
Mulțumiri	201
Bibliografie	203

Introducere

În fața unei comisii parlamentare privind sănătatea mintală, Dr. Hubert Wallot, medic și profesor la Universitatea Chicoutimi din Quebec, și-a exprimat surprinderea că nu există un consiliu dedicat condiției masculine. Bazându-se pe statistici, el a demonstrat precaritatea sănătății generale a bărbaților:

„În copilărie și în adolescență, bărbații prezintă mai des [decât femeile] retard mintal, tulburări de atenție asociate cu «hiperactivitatea», tulburări comportamentale, «hiperanxietate», dificultăți schizoide, ticuri tranzitorii sau cronice, bătăială, enurezis și encoprezis funcționale [urinare și defecare involuntare], somnambulism și teroare nocturnă, autism, tulburări de dezvoltare persistente și specifice, cum ar fi dislexia.

La vârsta adultă, bărbații ocupă un loc important în categoriile tulburărilor de personalitate paranoidă, compulsivă și antisocială (după cum atestă numărul lor ridicat în închisori). De departe, bărbații domină în materie de transexualism, homosexualitate și perversiuni sexuale¹.”

Dr. Wallot mai notează și faptul că, într-o proporție de patru la unu, bărbații suferă de alcoolism și toxicomanie; ei domină,

¹ O'neil, Huguette, „Santé mentale: les hommes, ces grands oubliés...”, în *L'Actualité Médicale*, 11 mai 1988, p. 27.

de asemenea, raportul fiind de trei la unu, în privința sinucide-
rilor și a comportamentelor cu risc ridicat. În sfârșit, sunt în nu-
măr mai mare și în ceea ce privește schizofrenia. Medicul con-
cluzionează că *absența frecventă a tatălui și a modelelor masculine în
preajma copilului mic „pare să explice anumite dificultăți de compor-
tament legate de afirmarea identității sexuale a bărbatului”².*

Pe scurt, s-ar putea spune că, sub pretextul independenței
lor, bărbații au nevoie de ajutor și își caută tatăl. Eu însumi am
putut observa această mare sete masculină, această nevoie a
masculilor de a se regăsi și de a-și pune gândurile în ordine. În
primăvara anului 1987, în urma unei conferințe intitulată „Frica
de intimitate și agresivitatea reprimată la bărbați”, mi-am pro-
pus să adun un grup de bărbați pentru un atelier de o zi. Sâmbă-
tă dimineața, 21 de oameni mă așteptau pe coridorul sediului
Cercle C.G. Jung, din Montreal: tați, divorțați, celibatari, homo-
sexuali, un punkist, un bucătar, un decorator, un contabil, ar-
tiști, asistați social, terapeuți, funcționari publici, profesori; per-
soane cu vârste cuprinse între 20 și 50 de ani. A fost dragoste la
prima vedere, o zi de confesiuni ametoare! Ulterior, toți parti-
cipanții au declarat că doresc să continue lucrul în mod regulat.

La prima întrebare pe care am pus-o pe masă: „Te simți băr-
bat?”, niciunul – nici măcar cei mai în vârstă, care aveau 20 de
ani de viață conjugală și, uneori, copii – nu a răspuns pozitiv!
Tocmai, pentru că sentimentul de identitate nu se raportează ne-
apărat la experiența trăită, ci mult mai mult la această impresie
interioară de a avea sau nu o fundație.

Exact această lipsă de fundație la bărbații din ziua de azi
vreau să o abordez în cartea de față. Vreau să vorbesc despre
aceste necazuri ale bărbaților care se confesează în grupuri și

² *Ibidem.* (Citat de Huguette O'Neil.)

despre ceea ce aud în fiecare zi în solitudinea cabinetului meu
de analist. Mai vreau, totodată, să vorbesc despre ceea ce am
început să deschidem și să explorăm împreună, și anume fragi-
litatea identității masculine.

Aceasta se reflectă, poate, în următorul fapt: destul de frec-
vent, în zilele noastre, bărbații aleg să aibă primul copil între 35
și 40 de ani, ceea ce reprezintă o întârziere, dacă se poate spune
așa, în raport cu generațiile anterioare. Acest interval de timp nu
ne permite, oare, să măsurăm cât le ia bărbaților din ziua de azi
să-și consolideze identitatea și să devină tați la rândul lor? Chiar
dacă există mulți alți factori care intră în joc pentru copiii din
boomul de după război: filosofii mai individualiste, un acces
mai ușor la confort, intensificarea stresului, schimbările tehnolo-
gice care se succed într-un ritm frenetic, ca să nu mai vorbim
despre marea incertitudine cu privire la soarta planetei noastre.
Cu toate acestea, este interesant să punem aceste întrebări din-
tr-un unghi exclusiv psihologic. Este ceea ce voi încerca să fac în
această carte.

Materialul clinic constituie, fără îndoială, materia primă. Este
de la sine înțeles că toate cazurile au fost modificate, cu excepția
detaliilor esențiale, și că materialul, indiferent de natura sa, nu
este utilizat niciodată fără consimțământul persoanei căreia îi
aparține. În plus, este bine de reținut că exemplele și interpretă-
rile mele se referă doar la o fațetă a persoanei; astfel, este prezen-
tat de fiecare dată doar un fragment al personalității unui indi-
vid: cel necesar scopului meu. Prin urmare, ar fi nepotrivit să
prezint cazurile în cauză prin reducerea sau generalizarea exce-
sivă a acestui material în mod inevitabil incomplet. Mai ales că,
de mai multe ori, am creat personaje fictive combinând experi-
ențe trăite de persoane diferite.

Și mai sunt și imaginile simbolice ale visului, imaginile inconștientului, care alimentează și îmbogățesc în permanență textul. Aceste imagini au imensul avantaj de a ne oferi un sprijin mai puțin abstract în discutarea unei teme; ele se adresează în mod direct universului emoțional. După cum spunea Jung, nu există nimic mai puțin științific decât analiza viselor; cu toate acestea, relevanța lor ne lovește mintea și ne face să reflectăm asupra necunoscutului care ne locuiește. La urma urmei, nu cumva, imaginându-ne în profunzime un lucru, încercând să asociem o imagine unei emoții, lăsând să iasă la suprafață o fan-tezie de neconfesat, pătrundem cel mai adecvat în natura fenomenelor psihice și reușim să le obiectivăm astfel încât să dialogăm cu ele? Poveștile mitologice joacă același rol: pun în perspectivă experiențele contemporane, scot în evidență ceea ce este etern uman în ele.

Această carte este sinteza a ceea ce am citit, văzut, auzit și simțit cu privire la bărbați și la propria mea viață de bărbat în ultimii trei ani. Nu cred că ideile elaborate aici sunt complete sau că acoperă în întregime subiectul. De altfel, nici nu constituie scopul demersului meu. Nu țin neapărat să „am dreptate“. De fapt, m-am concentrat doar pe temele care m-au captivat din interior.

Problematika tatălui și a identității masculine apare, în prezent, în spiritul timpului din adâncurile inconștientului colectiv. Mi se pare că cel mai bun lucru pe care îl putem face este să luăm în considerare și să înțelegem noile date evolutive care vor să iasă la iveală. Suntem împinși spre viitor de imaginile care ne locuiesc. Nu știu ce este bărbatul, și cu atât mai puțin, ce ar trebui să fie. Încerc mai degrabă să-l simt și să-l trăiesc într-o manieră intimă. Încerc să las bărbatul din mine să prindă viață.

În opinia mea, nu există un model al bărbatului ideal, așa cum nu există nici familia ideală. Cu toții provenim dintr-un trecut mai mult sau mai puțin deficitar, care ne proiectează înainte, forțându-ne la adaptări creative. Mulți dintre părinții noștri au trebuit să răspundă unor nevoi materiale; conștiința lor este, în mare măsură, definită de nevoia de a asigura supraviețuirea la nivel fizic. Ei vorbesc prin intermediul gesturilor lor și își tac atât iubirea, cât și durerea. Au dificultăți în a-și desprinde individualitatea de funcțiile lor de tată sau mamă și se simt stângaci atunci când le cerem să-și exprime stările interioare.

Prin fereastra propriei noastre conștiințe, întrezărim o lume atât de diferită de a lor, încât uneori pare că orice posibilitate de dialog este compromisă. Pentru că ramele ferestrei noastre sunt psihologice și ne fac să vedem universul ca pe o rețea de relații psihologice. Nu trebuie să uităm, însă, că tocmai accesul la siguranța materială și la educație, acces pe care îl datorăm sacrificiilor părinților noștri, este ceea ce ne permite să răspundem nevoilor mai profunde pe care le avem astăzi.

Nu tații și mamele sunt cei pe care îi judec în această carte, ci tăcerea care ne-a învăluit pe toți. Rolul fiilor, acum, este acela de a rupe această tăcere. Suflul lumii, care se ascunde mereu acolo unde există tulburare și dezordine, îi frământă acum pe bărbați. Stăm pe scaunul arzător al schimbării.

CAPITOLUL 1

Tatăl absent

Și iată psihanaliztii dând frâu liber imaginației: am putea concepe un tată imaginar, un tată simbolic sau un tată real (condiția fiind să menționăm că realul nu există).

Însă toată această abundență de semnificații din jurul tatălui ascunde un singur lucru: *locul „tatălui” semnificat este gol.*¹

CHRISTIANE OLIVIER

Tăcerea tatălui

Abia am început acest capitol și visul meu din noaptea trecută îmi revine în minte:

Trebuie să o ajut pe o Jane Fonda brunetă, seducătoare și dinamică să însoțească un bărbat în vârstă, de statură impunătoare, la etajul al doilea al unei clădiri vecine, pentru ca acesta să poată merge la toaletă. Când vine momentul să urcăm scările, fără nicio ezitare, bărbatul se așază în spatele meu, prinzându-se de cureaua mea; rămâne pasiv și urcarea se dovedește a fi foarte

¹ Olivier, Christiane, „Pères empêchés”, în *Autrement* (Pères et fils), nr. 16, Paris, iunie 1984, p. 205.

dificilă. Trebuie literalmente să-l trag după mine. Îi simt toată greutatea, iar cureaua, întinsă până aproape să se rupă, îmi intră dureros în carne.

La începutul demersului meu, acest vis mă pune pe gânduri. Cât de dureros este, într-adevăr, să readuci la suprafață trecutul, simbolizat de acest bătrân, și să-l tragi după tine, până în locul unde se va putea „ușura”. Cât de copleșitor este acest trecut: îmi sfâșie trupul. Cât de greu este să „urci” la nivel conștient experiența trăită cu tatăl.

Din fericire, Jane Fonda este acolo ca să mă însoțească în acest veritabil antrenament! De altfel, în vis, pentru ea fac acest efort, ca și când anima² mea, reprezentată de actriță, o maestră a exprimării, ar cere ruperea tăcerii ereditare.

Atât de multe lucruri ies la suprafață: atât momentele bune, cât și cele rele ale relației cu tatăl meu. Îmi amintesc de jocurile noastre, de complicitățile noastre împotriva mamei; îmi amintesc și de poveștile din copilăria lui, săracă, dar fericită, „în pădure”, de anii în care a lucrat ca tăietor de lemne, de mutarea la oraș: toate aceste povești care deveniseră adevărate mituri și pe care nu mă săturam să le ascult. Și deodată, la pubertate, când aveam cea mai mare nevoie de el, m-a lăsat baltă. S-a evaporat, a dispărut.

De fapt, eu am fost cel care a dispărut, când am devenit elev intern la Seminar. La început, ieșeam patru ore pe săptămână. Îmi amintesc cum speranțele mele se reînnoiau, duminică de duminică, în așteptarea unei conversații între noi. Mă așezam în

² Pentru Jung, anima reprezintă partea feminină a unui bărbat, iar animus partea masculină a unei femei. Este vorba, de fapt, de contrapartida sexuală pe care fiecare o poartă în sine, întrucât sexul este determinat de un singur cromozom. Anima este personalitatea interioară, inconștientă a unui bărbat, puntea lui către lumea interioară.

fotoliul mamei, chiar lângă cel în care tata își citea ziarul. Îmi doream atât de mult să-mi spună ceva, să-mi vorbească, mie, să-mi povestească orice despre munca lui sau despre rachetele care zburau în spațiu. Mă străduiam să găsesc întrebări care să-l intereseze. Mă prefăceam că sunt „bărbat”, aveam atât de multă nevoie să mă recunoască. În zadar. Poate că nu-l interesa, sau poate simțea că datoria lui fusese îndeplinită? La urma urmei, nu datorită lui urma să primesc o educație care lui îi lipsise atât de mult?

Mai târziu, când mi-am terminat studiile – și tata încă suferea că nu avusese parte de ele –, am avut câteva tentative de conversații care ne-au dus în adevărate fundături. Modul în care își apăra poziția nu-mi lăsa niciun pic de spațiu; cel puțin asta era impresia mea. Mă lăsa singur, încă o dată, nerecunoscut; argumentele mele nu valorau nimic, și nici nu puteau să aibă vreo valoare: oricât aș fi încercat, nu eram bărbat. Dacă ar fi știut cât de mult îl căutam, cât de multă nevoie aveam de el. Dacă aș fi putut să-i spun.

Îmi amintesc – eram încă foarte mic – că tatăl meu, când prima vizita fraților săi, își petrecea întreaga după-amiază în subsol, discutând cu ei despre sensul vieții, despre Dumnezeu. Așezat pe treptele scării și primind ecourile conversațiilor lor, eram încântat; abia așteptam să fiu mare ca să pot vorbi și eu. Din păcate, când am crescut, tatăl meu s-a temut să discute cu mine, căci valorile mele erau mult prea diferite de ale lui. Nu făcea decât să mă facă să mă simt vinovat prin tăcerea lui. Încă o dată, mă regăseam în acel scaun al mamei, așteptând cuvântul tatei. Mă simțeam timid, legat la gură, în căutarea unui cuvânt, a unui membru, a unui falus; cerșind confirmarea realității mele ca bărbat. Dar tăcerea tatei îmi poruncea să rămân pentru totdeauna un băiețel fascinat de o rezervă pe care o luam drept fermitate.

Acestea sunt frânturile unei povestioare care nu are nimic cu adevărat tragic în ea; la urma urmei, aveam un tată mai prezent decât majoritatea adolescenților de vârsta mea. Și totuși, această poveste încă mă doare. Chiar și astăzi, când vreau să vorbesc serios cu tata, mi se taie respirația; simt acea greutate, acea barieră invizibilă și atât de greu de trecut, ca și când să-i vorbesc ar fi un tabu. Da, bariera este încă acolo, în ciuda bunăvoinței din partea amândurora, cu diferența că, acum, mă simt la fel de responsabil ca el. Îmi iubesc tatăl, dar nu știu cum să dărâm acest zid. Uneori, mi se pare chiar indecent să vreau să-l dărâm. De ce ne este atât de frică?

Legea tăcerii

Prin intermediul practicii mele analitice și a conferințelor mele, am constatat că această suferință este departe de a fi doar a mea. Într-o măsură mai mare sau mai mică, toți bărbații trăiesc într-o tăcere ereditară care se transmite de la o generație la alta și care neagă dorința fiecărui adolescent de a fi recunoscut, sau chiar confirmat, de tatăl său. Este ca și când tații noștri ar fi fost prinși într-un fel de lege a tăcerii care decreta că oricine vorbește își riscă viața pentru că trădează un secret.

Tații noștri au fugit în păduri, în taverne, la muncă. S-au refugiat, în aceeași măsură, în mașinile lor, citind ziarul sau uitându-se la televizor. Au preferat, adesea, să evadeze într-o lume abstractă și sintetică, ignorând prezentul, cotidianul și experiențele fizice. Omul de ieri și de azi cedează în fața cântecului puternic al mass-mediei care, precum sirenele, îl atrag pe Ulise al lor. Dependența de mass-media, ca un drog fără de care nu putem trăi, ne scutește să vorbim, să ne întrupăm sau să intrăm în relații. Pseudoindependența omului, atitudinea închisă în sine care nu pare evidentă.

Practic, este imposibil să dăm vina pe tații noștri, ei înșiși fiind victime ale istoriei. În mod clar, suntem foarte departe de nișa ecologică a speciei noastre, în care fiii tribului aveau acces regulat la tați și îi puteau observa pe aceștia în practicile lor. În schimb, bărbații contemporani au puține oportunități să trăiască și să-și actualizeze potențialul masculin în prezența propriului tată. De la începutul erei industriale, interacțiunile prelungite dintre tați și fii au devenit din ce în ce mai rare. Se pare că s-a creat o distorsiune între nevoile înnăscute ale fiilor și comportamentul taților de azi; acești bieți tați sunt neputincioși în fața sorții care le-a fost hărăzită. Vidul este resimțit tot mai mult de partea paternă, pe măsură ce obiceiurile ancestrale se destramă, un factor care contribuie tot mai mult la dezordinea identității masculine.

Sindromul învinsului

Quebecul poate servi drept caz particular în studiul acestei derive de la o masculinitate care este în curs de a fi golită de substanță. Aici, declinul virilității occidentale a fost accentuat de cucerirea Noii Franțe de către Anglia, în anul 1760, ceea ce a însoțit, în rândul taților din Quebec, o tendință spre comportamente de supunere și înfrângere. Expresia populară „a fi născut ca să tragi la jug” reflectă destul de bine acest lucru. Complexele noastre de inferioritate ne determină să ne subestimăm în mod sistematic. Cei mai mari bărbați politicieni ai noștri au devenit „băiețași”. Chiar și René Lévesque³ era poreclit „Puștiul”!

³ René Lévesque (1922-1987) a fost un politician canadian, jurnalist și fondator al Partidului Québécois, recunoscut pentru lupta sa în favoarea suveranității provinciei Québec. În calitate de prim-ministru al Quebecului între 1976 și 1985, a promovat valorile naționalismului local și a jucat un rol important în organizarea referendumului din 1980 privind independența Quebecului. Porecla „Puștiul” reflecta personalitatea sa energică și abordarea directă în politică. (n.red.)

Totuși, dacă ar fi să-l credem pe Heinz Weinmann, autorul lucrării *Du Canada au Québec*, nu cucerirea în sine a fost atât de dureroasă, ci eșecul revoltei din 1837 împotriva cuceritorului englez⁴. Acest lucru este ușor de înțeles din punct de vedere psihologic: cucerirea a fost pasivă – Quebecul schimbându-și pur și simplu părinții adoptivi – și chiar i-a mulțumit pe destui locuitori care sperau la mai multă generozitate din partea regelui englez. În ceea ce privește revolta din 1837, aceasta capătă o cu totul altă dimensiune: un act de autonomie este încălcat. Demonstrația activă și susținută a unei dorințe inițiale de independență se încheie cu un eșec abject.

Bărbatul din Quebec, umilit și înfrânt în dorința sa de a se elibera, poartă o povară. La nivel individual, astfel de răni ale stimei de sine îi determină pe oameni să adopte un comportament de retragere; simțindu-se inferiori, se ascund. La nivel colectiv, asistăm la același fenomen.

La un anumit nivel, nu am putea spune oare că, atunci când Revoluția Industrială a distrus filiația naturală, toți tații occidentali s-au trezit cucerți și toți fiii s-au simțit răniți în stima lor de sine?

„Tată, de ce m-ai părăsit?”

În măsura în care miturile dezvăluie structurile de bază ale istoriei, am putea spune că tăcerea tatălui și lamentarea fiului au fost deja prefigurate de mitul creștin. Mitul central care a ghidat ultimele câteva mii de ani ai evoluției noastre este marcat, în mod surprinzător, de absența tatălui. Încă de la început, paternitatea Sfântului Iosif este negată, el însuși jucând un rol foarte mic în viața activă a fiului său Iisus. Nu îl regăsim la baza Crucii alături de Maria și de ceilalți apostoli. Și Maria este cea care, și-

⁴Weinmann, Heinz, *Du Canada au Québec, généalogie d'une histoire*, serie de eseuri, L'Hexagone, Montreal, 1987, p. 17.

nându-și fiul mort în brațe, este immortalizată de Michelangelo în *Pietà*. În ceea ce privește ultimele cuvinte ale lui Hristos pe Cruce, acestea nu pot fi mai explicite: „Tată, de ce m-ai părăsit?”

Tatăl absent

Mai concret, dacă ne uităm la cifrele privind absența literală a tatălui din gospodărie, constatăm că problema tatălui absent este larg răspândită. În Canada, de exemplu, conform datelor recensământului din 1986, aproape un copil din șapte trăiește într-o familie fără tată. O familie din cinci este monoparentală (18,8% din familii) și, dintre aceste familii monoparentale, 79% sunt gestionate de mame singure; familiile monoparentale reunesc 16% dintre copiii care locuiesc acasă, iar 13% sunt familii fără tată⁵.

În Quebec, această proporție este în creștere: un copil din șase trăiește fără tată. Douăzeci la sută dintre familii sunt familii monoparentale, dintre care 79% sunt gestionate de femei; aceste familii reprezintă 18% din totalul copiilor, dintre care 14% sunt orfani de tată⁶. În Statele Unite, un copil din cinci trăiește într-o familie fără tată. De fapt, un copil din patru trăiește într-o situație monoparentală, iar 89% dintre familii sunt conduse de femei⁷.

⁵ Conform datelor complete de la recensământul din 1986, în Canada există 4.533.430 de familii cu copii; 853.640 sunt familii monoparentale, 701.905 sunt gestionate de mame singure și 151.740 de tați singuri. Există 8.578.340 de copii care trăiesc în situații familiale, dintre care 1.368.060 în familii monoparentale: 1.129.000 în familii monoparentale gestionate de femei și 239.065 de copii care trăiesc în familii monoparentale conduse de bărbați. (Sursa: *Statistics Canada*).

⁶ Conform aceleiași recensământ, în Quebec există 1.214.060 de familii cu copii, dintre care 255.810 sunt familii monoparentale, dintre care 208.630 sunt gestionate de femei și 44.180 de bărbați. Există 394.300 de familii monoparentale dintr-un total de 2.222.085 de copii care trăiesc acasă; 325.895 de copii trăiesc doar cu mama lor și 68.415 cu tatăl lor. (Sursa: *Statistics Canada*).

⁷ Această statistică a fost furnizată de Radio-Canada, CBC Télévision, revista de știri *Le Point*, 4 aprilie 1988.

În Franța, conform datelor furnizate de INSEE în urma recensământului din 1982, 1.307.860 de copii cu vârste cuprinse între zero și 24 de ani trăiesc în familii monoparentale în care părintele este o femeie. Federația sindicală a familiilor monoparentale estimează că, în anul 1988, aproape 2.000.000 de copii trăiau cu un singur părinte, dintre care 85% erau femei. Acest lucru înseamnă că în prezent, în Franța, există 1.700.000 de copii care trăiesc fără tată. În Elveția, în anul 1980, existau 170.485 de copii care trăiau fără tată. Dar aceste cifre uimitoare vorbesc doar despre absența propriu-zisă a tatălui; ele nu ne spun și dacă tații prezenți în casă sunt sau nu adecvați.

Tatăl care lipsește

Termenul „care lipsește”, pe care îl folosesc în titlul acestui volum, este mult mai general decât termenul „absent”. Sensul pe care îl dau expresiei „tatăl care lipsește” acoperă atât absența psihologică, cât și pe cea fizică a tatălui, și reprezintă deopotrivă lipsa de spirit și absența emoțională; include, de asemenea, noțiunea unui tată care, deși este prezent fizic, nu se comportă într-un mod acceptabil. Mă refer aici la tații autoritari, acaparatori și invidioși pe talentele fiilor lor, care calcă în picioare orice inițiativă creativă sau orice încercare de afirmare; mă gândesc, în sfârșit, la tații alcoolici, a căror instabilitate emoțională îi menține pe fii într-o insecuritate permanentă.

Fii care duc lipsă

În ceea ce privește termenul „fii care duc lipsă”, am vrut să subliniez faptul că nu există o legătură reală între tați și fii. Nu înseamnă neapărat că fiii sunt „în lipsă” în sensul propriu al cuvântului, ci mai degrabă că duc lipsă de tați. Astfel, lipsa de atenție din partea tatălui a avut drept consecință faptul că fiul

nu a putut să se identifice cu el ca să-și stabilească identitatea masculină; de asemenea, nu a putut să se simtă suficient de confirmat și securizat de prezența tatălui ca să treacă la stadiul de adult. Or, exemplul unui tată violent, slab sau mereu băut i-a provocat o repulsie atât de mare, încât a refuzat categoric să se identifice cu masculinul; a ajuns, astfel, nu doar să-l disprețuiască, ci să nu vrea să îi semene în niciun fel.

Fragilitatea identității masculine

Tăcerea taților determină fragilitatea identității sexuale a fiilor. Personalitatea se constituie și se diferențiază printr-o serie de identificări. Identificarea este un „proces psihologic prin care un subiect asimilează un aspect, o proprietate, un atribut al celuilalt și se transformă total sau parțial pornind de la acest model”⁸. Pentru a putea fi identic cu sine însuși, trebuie să fi fost identic cu altcineva; trebuie să se fi structurat încorporând, „punând în corpul propriu”, imitând pe altcineva.

Dar pentru ca această mișcare să aibă loc, trebuie să fi recunoscut în mod obscur un element comun la celălalt. Acest proces este purtat de ceea ce Freud a numit fantezie originară, care ne leagă de celălalt. Jung avea să dea mai târziu numele de „arhetip” acestei tendințe innăscute, care împinge, de exemplu, un fiu să se recunoască în tatăl său.

Femeia este, bărbatul trebuie să fie făcut

Prima investire de obiect, prima identificare, pentru orice copil, se face în relație cu mama sa. Pentru a deveni „bărbat”, tânărul mascul trebuie să treacă de la această identificare primară cu

⁸ Laplanche, J. și Pontalis, J.-B., *Vocabulaire de la psychanalyse*, Presses Universitaires de France, Paris, 1967, p. 184.